

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Asiaticae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Libris Quatuor Comprehensa: Vbi praeter res gestas à Patribus Societatis Iesv in conversione Sinarum, Cocincinae, & Tunchini Regnorum nihil omittitur eorum, quae possunt liberali placere Lectorum curiositati

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1670

85. Misericors ethnicus co[n]uertitur tantum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10757

suafuros illis in morum probitate cōstanter viuerent, obediēter parere legibus, & Regi fidei inuolabili militarent. Quæ nihilominus inexpectata professio non displicuit Mandarinis, assignatur iis ad habitandum locus, & quod ea in aula solet; equi duo quibus pro arbitrio vtentur. Sed paucis diebus libelli supplices tanta vi tantoque numero apud Regem damnarunt consilium, armatos intra regnum externos in opem euocandi, vt eius magnam partem auctor, & suafor Leo, Pechinum propterea Nanchino mutauerit, non sine aliqua gradus amplissimi imminutione; Lusitani omnes remissi sint Macaui præter machinarios libratōres; exclusi Patres duodecim in varias regni Prouincias designati. Accessit malis quod septem libratōres cultu supra quam machinarios decuit superbo Pechinum ingressi, magnam sui mouerunt expectationem quæ sustineri facile poterat inter planè rudes bellici eius instrumenti; verum ad peritiæ specimen quod dare illos oportuit, seu mala fuerit machinæ æneæ materiatio, seu modus ignarij pulueris, plumbivæ inquiror, in frustra dissiluit quibus occisus est libratōr ipsemet Lusitanos, & qui propius spectabant ex ciuibus aliqui. Hoc genti omnium maxime superstitiozæ tam sinistra ominis visum est vt decerneret Rex omnesque Mandarinis, nihil esse boni ab iis expectandum, qui tantum inferre tunc etiam mali, cum vellent bene amicis facere. Sic illi Macaui remigrarunt; de Longobardo & Castelblanco adiciere aliquid aggressi emissarij Sein, inhibiti sunt aliorum silentio; placidè itaque duo illi retinere in vrbe datam sedem vt sapienter Leo prædixerat, vnus diuini obsequij occupationibus attenti, de quibus anno proximè subsequenti, nunc de congerie reliquorum pauca legam vt minus inter se similia, sic & gratiora plusque vtilitatis allatura.

Vrbs est Nanchinensis Prouinciæ Ciancium, Suceo penè contigua, Chiutaifi Ignarij patria, illius nunquam satis memorandi ob nauatam Matthæo Riccio in re Christiana, constantem, operam? superstitem illic ab annis duodecim reliquerat filium Matthæum Chiu paternæ quidem virtutis æmulum, potissimum tamen Christianismi propagandum. Ad hoc Sciamhaio Patrem obtinuit qui breui quoque licuit (nam de Sciamhaio abesse non sinebant quibus præerat Christiani) paucos item Christo lucratus est, Matthæo ferè propinquos, aut intimos; at subsidio accurrens Alenius Apostolico vir ardens spiritu, Christianitatem illic instituit virtute, ac multitudine illustrem, & sacris intra vrbes, extraque ædibus ornatam cuius attamen labor censeri potuit abundè pensatus conuersione vnus Literati qui erat Matthæo confobrinus, & magnis deinde officiis demeritus est Christianos. Hic anno ætatis trigesimo quinto per laciniolas illas examinum seuerissimorum, & serupulosas moras, summum Doctor attigerat gradum, & quidem inter alios supremus, Colij scilicet seu Censoris. Quodque vt rarum, sic prorsus mirabile, Christianum prope, homo ethnicus iam viuebat, non dico tantum ad vitæ specimen, & iudiciorum in Magistratibus integerrimam

84.
Lusitani &
PP. Pechino
remittuntur.

85.
Misericors
ethnicus cō-
uertitur tan-
tum.

mam æquitatem; sed virtute priuata, & propria quæ illum teneritate
 in miseros afficiebat tam effusa, vt ab suis quoque magis prodigus au-
 dieret, quàm cautè liberalis; præter quotidiana vitæ subsidia, mendica-
 bulis erogata; instante iam bruma, multos aduersus vim frigoris præ-
 muniebat vestitu idoneo, & quos inuenisset iacere humi ad somnum
 proiectos, iubebat colligi, & lecto comodo iuari; quibus ille in
 calamitosa corpora, multis nativæ misericordiæ assiduisque officiis,
 ad animæ suæ respiciendam infelicitatem, Dei misericordiam inflexit
 sed eo donorum cœlestium fœnore, vt sanctus euaderet, nedum Chri-
 stianus. Cianseium reuersus ad parentalia materna, primum cepit
 Alenium nosse, post eius consuetudine gaudere, mirari virtutem, &
 ingenij dotes; suauissimè ac sæpè colloqui, ex quibus Alenio pronum
 fuit insinuare illi vnum & verum Deum, inde Christi doctrinam &
 sapientiam, tum immortalia, & æterna; his mirè vir præstans & ca-
 piebatur, & assentiebatur vltro, nec diu distulit profiteri se Christia-
 num, quod solenni more vt significauit, sumpto ex altari Catechis-
 mo, eruditus est diligenti, & lenta Alenij institutione, in qua ex eo
 dàm quæretet, ecquid sibi sentiret inesse fiduciæ ad polygamiam ciui-
 randam, quam vera Dei lex damnabat; respondit illam se quoque dam-
 nare, quod nulla re alia voluptarias sectas relinqueret, nisi clara perui-
 dens persuasusque ratione Christianam legem, veram Dei vnus veri,
 legem esse, aptamque ex integra illius obseruatione animi salutem
 & beatitatem nunquam desturam, quæ id saltem à nobis exigeret vt
 vitæ huius caducæ ac fragilis carere voluptatibus omnibus libenter
 vellemus ad possessionem felicitatis illius sempiternæ tuto nobis æter-
 num afferendam. Baptismi lætitiæ quem sacra suscepit Pentecoste,
 nomenque inde Thomæ tulit, nouo sibi auxit lætitiæ genere, quic-
 quid simulachrorum illi fuit eo ipso die comminuit, proculcauit, in-
 cinerem redegit, solitus antea singulis, etsi erant ingenti numero,
 prosterni quotidie quater, eaque luminibus, sacrificio, & odorum
 suffitu adorare. Palatij postibus edictum postridie appendit; nec
 Bonzium, nec idoli Minister, intro pedem ferunt. Ianitor eorum
 mandata; poscentium visere, ne capiro. Quod fuit perinde vt illos
 pro fœce hominum palam traducere, contaminatura quam subirent
 domum. Indidem pariter ex portis Muescinorum tulit imagines (ido-
 la sunt Gigantum corpore) quæ auerruncare putantur infortunia, &
 domorum aditu oclusis foribus arcere, vice autem illorum Iesu no-
 men augustum, & præpotens, in omnium prospectu reposuit. Cùm
 autem ad eum plurimi priuatim & publicè iis præsertim ex locis ac-
 currerent, in quibus exercuerat Præfecturam (certè Alerius in par-
 tem illorum centum viginti numerauit) ad cohonestandum luctum
 materni funeris, expletis ille apud singulos vrbauitatibus solitis, pro-
 fitebatur se esse Christianum, hoc est veri Dei scientem, & famu-
 lam, legumque illius custodem obsequentissimum, quarum sanctitati

nihil Sinæ haberent comparandum; & quicquid eatenus laudatum vixisset, indignum laude, ad eas se credere; hoc primum ab ipsis renunciari suo nomine iis velle à quibus venissent. Inde illos ducebat in elegantissimum sacellum, ut Salvatoris effigiem adorandi saluerent, audirentque ex Alenio de inanitate idolorum, & scientia veri Dei, quæ rogabat ab se in patrias reuerſi, suis repeterent; ipse in sua incredibile ardore nec minori fructu Christianismi propagationem cum Alenio promouebat; in qua hoc fuit admirabilior, quo desperante auunculi eius conuersio, ut qui cultu Deorum pertinaciter insaniens Thomam assidue sugillaret, exprobraretque illi quod stultè & impie ab Diis, & Semideis Sinarum, cælo terraque metuendis, & gætherum fama regno gloriosis, transisset ad miserum, pauperem, patibulatum Deum; garrulitate infatuatus barbari hominis, & terræ filij cuius solùm natale esse oporteret infelicissimum si talis in eo adoratur Deus. Sic insipiens ethnicus, & in sua sapientia delirans, qui tandem Thomæ adductus precibus ut de patibulo illo audiret Alenium, animi gratia morem gessit, itaque in sensus oppositos, & Deo dignus repente transit, ut nec Thomæ Doctore necesse fuerit hortari hominem, pergeret audiendo; neque Alenio ut fieret Christianus. Baptismo consecratus, fuit & ipse vnus ex primariis fundandæ tunc ibi Ecclesiæ fundamentis.

Tulit hoc item anno ex variis vrbibus copiosam messem nostrorum labor. Debuit Sciamhaium Pauli Doctore præsidio tuta, tyranni Scin furiis illustrem manum centum viginti ethnicorum, quos pulsi ab eo, Sciatino Partes illic baptizarunt: lepidum quoque illic remedium, quod lepidi iuuenes malo sui vicini extremo, extremum fecere. Habebat is domi populum idolorum, tantòque illa venerabatur metu, & horrore, ut putaret se mille sorbendum inferis, si vel tenuem admittisset de fallenda iis fide cogitationem; amentiam hominis alioqui amici dolebat familia Seueri, optimi Christiani, sed cum ultra misericordiam nihil agerent, duo eius filij iuuenes animosi, tacite apud se hanc morbo illius comminiscuntur medicinam, die dicto illius in domum se penetrant, lararium subeunt vbi magno sumptu, laboris, odorum, & temporis, simulachra plus centum, infelix adorabat; impietatis hominem admonent, quàm nulla posset ignorantia excusare ut quæ diuinitati summæ debitos honores, truncis, & saxis tribueret; perguntque multis id sacrilegium damnare, ille voces in Deos maledicas ne pati diutiùs cogere, auribus obturandis manus ambas appressit; cui alter subridens quando inquit tam duris quæ dicimus, & incredulis auribus accipis, proba certè tuis ipsèmet oculis quàm vera sint, & hic iuuenes iniectis in statuas manibus, alias aliis tamquam malleis frangere, collidere, vertere, calcare truncas & mutilas, ne quod de illis superstes frustrulum restaret à condigna ignominia liberum. Propugnabat ethnicus pro Diis suis non impigre, sed

dum alterum à strage totis viribus inhi-
bet, grassatur in eam alter fe-
rocius; tandem frustra se esse intelligens, & tanti quod coram spe-
ctabat sacrilegij horrore syderatus præsentem, à Diis & crudelem ex-
pectat de iuuenibus impiis vindictam: sed ij peracto demùm negotio,
accedunt ad eum alacres stupentem magnoperè atque indignantem
quod suorum Deorum, fulmen in eos nemo excuteret, nemo terram
iuberet, iis discedere. Ex quo suam dedoctus stultitiam sibi que, ac
Diis plurimùm irascens, hinc ait, mihi iam nimium liquet, cercò-
que conficio me domi ligna & lapides, pro centum Diis coluisse;
nam si estis Dij, vbi potentia? vbi sensus iniuriæ, & diuinitatis? si ne-
rùm quidem est cum crura vobis comminuuntur, & brachia, dùm
ora & capita contumeliosè deturputa vobis amputantur, sed hanc
vobis culpam non benè imputo, estis enim hoc solùm quod præfer-
tis, ligna & lapides; Bonziorum est crimen à quibus deceptus sum,
& meum, qui me illorum fraudibus dementandum permisi, & per-
suadendum vos esse aliquid præter caudices & saxa. Beneficiis demùm
iuuenibus & in suam vicini salutem industriis, placatus, & gratus iu-
ramento firmavit se fore Christianum. Contigit alia Quamhail clades,
Sciocensis vrbis maiori suburbio in Provincia Cantonensi,
quam cælo vindice illatam dixere Christiani: erat suburbium cæno-
bio & templo celebre, cui olim domum incolebamus finitimam ac
proinde Bonziis inuisam, quorum nos potissimùm factio inde pepule-
rat. Reuisens hoc anno Trigaultius residens illic Christianos operaba-
tur sacris, cùm in se templum Bonziorum à summo corruens, Deos
suos omnes ruina subita sepeliuit. Exciti fragore Christiani, cladis
auctorem æquissimum Deum laudant, reponuntque Bonziis quod sibi
toties exprobratum ab iis fuerat; templo illos carere, hortanturque
vt diis opem ferant, pressos collapsis molibus subtrahant, medica-
menta contusis, & faucis parent, & sandapilas mortuis. Cæterùm
lætiùs culturæ nostrorum, Zurite, Tecinum, Hancum eiusque con-
finia responderunt quam loca reliqua; nec absque præcipuo fauentis
numinis argumento; quale decrepiti Bonziji ad Christum cælumque
vocatio. Is prima ætate caudicum agens cœpit (quod mirum in eth-
nico) conscientiæ verbere pulsari, quod artem exercebat cuius fructus
omnis, laus & præstantia, mendaciis, fraudibus, & calumniis apud
Sinas constaret, essetque latendo, & fallendo, aperto latrocinio par.
Quare vt saluti non modò consuleret, sed meritis locuples gradum
suo in paradiso sublimem obtineret, attonsus in Bonzium, vitam egit
ad annos octoginta, spontaneis suis cruciamentis miserimam, quoad
morti vicinus, ad fratris filium ferri se voluit quamuis Christianum,
vt illic placidè in eius sinu animam efflaret: ac mouere quidem huiusce
monita de bono & vero religionis Christianæ, sed vis potentior diuini
spiritus grande illud effecit vt spretis annorum quinquaginta, quæ si-
bi finxerat meritis, Christi anteponeret statim fidem, eiusque audicis

dolores morientis, dissolueretur in lacrimas, & se in terris infeliciores, & beatiorum, agnosceret neminem; quod & tam diuturnas & cruciabiles ærumnas ethnicus perdidisset, & allequeretur nihilominus à Christo Iesu regnum beatæ immortalitatis pro quo nec illi diei vnus ieiunium donasset, quæ cum diceret, pectus continuo ex antea actæ vitæ pœnitentia tundeat, iisque illam deslebat singultibus vt rogandus fuerit ne vim tantam valetudini afferret: at is ea vi potius leuabatur, plûsque inde solatij ducebat, quàm incommodi, & laboris; morti demum propinquus expiatus est sacro baptisinate, & in assidua Redemptoris cuiusque Matris dulcissimæ inuocatione expirauit. Sequitur iuuenis Patre natus illorum ex Prouincia Fochiensis, curiosi ambo Christiani dogmatis pernoctasse fundamenta, de quibus sapiùs iucundè audierant; sed hoc vtriusvis aut aut amborum culpa discendi studium tamdiu languit, donec periclitari cœpit ex morbo filius, simulque diuinitus sentire mortem sibi à Deo infligi præmaturam ob dilatum suscipiendi Christi consilium; tunc vero dolore non consolabili, suam illam damnare, ac deslere negligentiam vœcordem, multisque à Deo precibus inducias poscere per quas posset baptisimo lustrari. Hæc acerbè dolenti, orantisque efflicitim obicitur species linearum trium, noto caractere, sed manu ignota in aduerso pariete scriptarum: priori Deus hortabatur vt suus esse vellet, suamque illi ad hoc opem spondebat; altera illi addebat animos ad peruincenda quæcumque obsisterent, promittebatque multos illius exemplo ex cæca simulachrorum seruitute, iter inuituros æternæ libertatis. Consolabatur iuuenem tertia, spe ingentis boni, quod esset triennio post aditurus. Viso primùm turbatus prodigiosæ epigraphæ; lectu mox & promissis lætus, seque ipse vix præ gaudio capiens, Deo se in seruum obsequitissimum, & perpetuè constantem mancipat; inde ab extremis ita illico conualescit, vt die tertio cum parente, nostrum adiret Sacerdotem, à quo in baptisimo nominatus est Michaël, parens autem Matheus. Hinc fidem epigraphæ, euenta magnificè fecerunt. Familiam suam Michaël, aliosque alibi complures, Ecclesiæ adiunxit; Matheus ethnicis, Magister salutis eximius extitit; Christianis exemplar inculcentum absolutæ virtutis, & Patre absente monitor optimus ad diuina. Eiusque proinde gratiæ apud Deum, vt etiam difficilia facillè, petenti auerteret. Ardebant incendio domus, eius palatio vicinæ, & in contiguam, flamma vento pellente grassabatur, proiectus in genua, & piam manu prætendens imaginem, seruari sibi intactum palatium orauit, statimque restans ventus in ædes aduersas nondum igne libatas retorfit incendium. At enim vir sanctus suo minus gaudens & acquiescens bono quàm damno anxius alieno, quo rebatur se domum ab igne redemisse: iterata pro miseris prece, ventum mox simul ignemque restinxit. Ipse beneficij accepti gratus, sibi & toti familiæ dierum aliquot iudicavit ieiunium, aliisque vltro perfunctus pœnis, diuinæ mensæ accubuit triennium Michaël ita vixit vt vitam illius, quod datum antea fuerat nominis,

mini, ad posteriorum documentum Christiani vulgavit, omni virtutis Heroicæ præstantia confertam; expletis demum annis tribus euocatus est ad magnum illud & ineffabile apertè videndum fruendumque bonum, quod illi obscuriùs inscripto parieti promisso Deus monstrauerat. Fortunatissimo iuueni potest geminus aut secundus videri, annorum quindecim sanctus puer, cui ultra metas periculi vltimi, annos Deus produxit, ob vitam magnis virtutibus insignem. Parente vtroque maximè inuitis Christianus effectus, Melchioris nomine cum precatoria de collo corona, nõ est veritus se illis sistere. Furere illi ad inexpectatum pueri facinus, indignari, scire, nullam eius vexandi occasionem præterire, contra ille crescentem in dies eorum barbariem, patientia minimè puerili, in argumentum meriti vertere; morem illis vbiicumque fas erat gerere, duplo quàm ethnicus obedientiùs & celerius parere, maximè verò adtentibus opud Deum votis contendere vt cæcorum parentum oculos aperiret veræ, & sempiternæ luci. Vicit ferendo & orando puer, vidit ambos denique Christianos, haud sua quidem, quod ipsi aiebant, importuna suasionem persuasos, sed exemplo virtutis, & vitæ totius integerrimo candore. Igitur aliquando vt conlucuerat ad piscatum egressus in fluuio qui domum eius præterlabebatur, dùm cimbæ ex margine, retè pronior mittit, præceps in amnem prolapsus mergitur, hora ante solis occasum altera. Ingruente iam nocte, cunctantis filij suspectam mater habens absentiam in ripam euolat, cimbam oculis & filium quærens, retè solùm aduertit fluuio innatare, nec iam casus funesti dubia in eiulatum erumpit, & lamenta, obitque cursu ripam, si quod fortè illius vestigium cerneret; nec multum processerat, cùm videt puerum haud procul à terra in aquis sedentem, immobilem, demisso in sinum capite similem dormienti; inclamat incerta, num viueret, expergefactus nota voce, admirans circumspicit, & quis, ait, me fundo aluci quo præceps rueram eduxit? nec de loco vbi constiterat, vel horarum trium quem dormierat somno quicquam præterea referre potuit. Quidam eius virtuti, miraculum assignarunt; alij sacratæ quam gestabat ad pectus agni ceræ. Annorum claudiscessu P. Ioannis Rocca quem cælo maturum fecerat annorum labor trium & viginti quos in Sinis colendis sudauerat. Luxit eum cum omni familia, veste mutata Doctor Paulus, tanquam alterum patrem à quo erat in Deo per Christi lauacrum genitus. Sed faustissimum Christianis principium iniiit annus sequens, voluentis æui quartus supra vigesimum, morte feliciter infelicissima, sanguinarij tyranni Scin, eorum carnificis, regni olim Colai hoc est in publica re administranda post Regem primi. Contigit Aprilis vndeicesimo; vulgatam, ex templo vbi que plurimi ex omni ordine venerunt nobis gratulatum; multi ex animo, quidam ad speciem, quæ primas ferè partes agit in vrbianitatibus Sinarum; excepti omnes vultu tristi, & miseratione detestabilis animæ, post temporariam hanc mortem,

85.
Pueri ad
Christum
fortis con-
uersio.

86.
Tyranni
Scin obitus,
& Patrum in
eo modestia.